

Tionde roten, tomt 17

Kvarteret Göta Kanal

Tjugoandra roten 1637–57v

Klädespressargatans hörn

Tolfte roten 1657h–1670

med Östra Hamngatan

Liksom kvarteren Borgaren och Polismästaren hade kvarteret enligt 1620-talskartan ursprungligen fem likstora tomter längs västra sidan av Östra Hamnen.

De tre nordligaste av dessa (tillhörande Tjugotredje roten) kom att tillsammans med tomten väster om dem (Tjugoandra roten och med smalsidan mot Klädespressaregatan) sammanslås till 10.16–17.

Karin Christiars

1637: 4 mtl, 1638, 1641: 1 mtl (därefter sonen? Olof Christiars), 1639: 2 mtl

1641 bor hos henne rotmästaren från 1642–57v *Torsten Pedersson R22* med 2 mtl (1642: 3 mtl, 1643: 6 mtl, 1644–55: 2 mtl), 1656–57v *****XII*****

1657h: 16 1658–63: 1, 1665: 3, 1666–68

Det förefaller som om Karin Christiars ursprungligen ägde den nordligaste av tomterna vid Östra Hamnen men sedan flyttade till en tomt vid Klädespressaregatan, där redan den nämnde Torsten Pedersson bodde.

Olof Christiars

1642–53 (saknas 1652) 2 mtl utom 1645 (1 mtl), 1656–57v (XII), 1656:–9 1657: –9 +–8 1658–60: 1

Karin Christiarsdotter 1648: 1 mtl

Rasmus Bengtsson R23 1637: 2 mtl

Anders Eriksson R23 1637: 2 mtl

”Uthi Hans Börssons (Börgessons) gård” *R23* 1638–39: 2 mtl

Anders Möllnare R23 1637: 2 mtl

Hans Larsson R23 1650: 2 mtl

Östra delen av 10.17

Bengt Gunnarsson 1637: 4 mtl

Matthias Plytz (Plütz) Cardwansbereder Östra hörnet 10.17 Göta kanal. (I Göteborg 1640)

1643, 1645, 1651: 3 mtl, 1644, 1646, 1654–55: 4 mtl, 1647, 1650, 1652–53: 5 mtl, 1656–57v (XII), Matthis Plüss 1656: 3.4, 1657: 1.18 + 1, 1658: 3, änkan 1659–61: 2

Matthias Plüss hustru hette Catharina, varför det inte omöjligt (fast inga bevis finns för det) att han kom till gården genom att gifta sig med "Karin Christiers".

Matthias Plüss hade till kämnärsrättens 5.7.1643 inkallat vittnena *skräddare Henrik Blomdahl* och *karduansmakaregesällerna Henrik Nötebom* och *Greger Kugel*. Den 17 juni hade hans hund sprungit ut på gatan och över bron och strax därefter kom den hem igen. Då var "rompan honom afhuggen och hans hals med sådant garn, som Matthias Plüss till sitt handverk brukar, bunden honom till spot och förtret". De tre vittnena hävdade "enhälleligen", att dådet hade utförts av *Hans Longeclaes*, ty de hade hört honom berömma sig därav. Hunden hade sedan den sluppet lös ur sitt band kommit inlöpandes i Hans Longeclaes husbondes gård. Hans Longeclaes förklarade, att vittnesbörden var alldeles osanna. Ett par dagar därefter berättade Nils Höök, att han hade hört Hans Longeclaes säga apropå episoden med Matthis karduansberedares hund och sitt berömmande "med egin mund af gärningen tå han aff Henric Blomdahl tillfrågat wardt, om han icke sådane ord sagt, som Henric Blomdahl inför rätten betygade: Ja, kan wäl skeep iagh hafwer så sagt, men iag trodde icke tu skulle wara en så lättfärdig Beslickare". Claes Johansson hade hört Henric Blomdahl säga "tu skall bewisa migh wara en förrädare". *Bengt Esbiörnsson* hade hört sägas av "enthera" till Henric: "tu kom hit som en förrädare".

Hans Longeclaes betecknades som "trotsig och motvillig" och dömdes den 197..1643 till 3 mark penningböter.

I kämnärsrätten den 21.10.1646 behandlades Matthias Plüss protest mot att familjens *piga Johanna Olufsdotter* utan något lagligt taget avsked från Matthias Plütz hustru hade mottagit pengar och förstätt sig hos *Hans Knotz*, vilket Johanna också hade erkänt. Johanna Olufsdotters hade åter tillsagt (erbjudit sig anta) sin husbonde Matz Plütz hustrus tjänst, om denna ville ge henne 6 rdr om året och 2 par skor. Hon också hade lovats 6 rdr om året men bara ett par skor. Därefter hade hon tigit stilla i 14 dagar. Sedan slutade hon tjänsten hos Plütz och började hos Knotz, som hade givit henne fästepeningar.

Enligt underrätten den 21.10.1646 måste Johanna Olofsdotter antingen framhärda ("framhålla") i sin hos Matz Plüss "förstadda" tjänst i ett år eller till honom erlægga sin överenskomna årslön ett par skor och 6 rdr efter 21 kap. Byggningsabalken. Sedan måste Hans Knotz förlika sig med Matz Plütz hustru eller lagligen purgera, att han inte hade lockat hennes tjänstehjon.

Mathias Plüss avled 1658 (begr. 24.1. s.å.). Samma år köpte hans änka Oluf Christiernssons gård, som bör ha varit granntomten väster om hörntomten vid Östra Hamnen.

Den tomt, som Matthis Plüss änka den 21.8.1660 sålde till *Erik Fransson* för 100 rdr (Huseköpspenning 23.8.1660 3 rdr) bör vara den som Matthis Carduansberedare 1640–42 svarade för, det sista året tillsammans med Joakim fällberedare och som låg i rote 28.

Den 10.5.1669 vände sig Christian Plüss mot sina svågrar *Erik Gustafsson* och *Albert Hunter* angående hans och systrarnas arv efter fadern, Erik Gustafsson hade 1648 gift sig med *Susanna Plüss* och Albert Hunter 1655 med *Margareta Plüss*.

Christian Plüss (rotemästare i rote 12 1662–70)

1662: 3, 1663: 2, 1665–66:7, 1666–75 Änkan ännu 1681

M1676 3 tomter Gustavi tomtöreslängd 1670–76 2 tomter

Änkan 1677–81 1 tomt.

Den 10.9.1667 gifte sig Christian Plüss till sin mor Catharinas förtret med Anka (Anna) Christoffersdotter. Modern klagade i en supplik till magistraten (EIIa:4) över att hennes son Christoffer Plüss ”hafwer uthi det Helgetrefaldigheets namn sikh ingifuet med ett Gifftermåhl och Näringsmedel, som för detta migh fattig quinna hafuer kunnat warit till Lifzmedell, och såsom min k. Sonn uthseer sikh medh sitt egit boo” begärde hon att få ägna sig åt brännvinsbränneri.

Christian Plüss hade enligt resolutionsboken för den 18.11.1670 hävdad, att han icke kunde försörja sig på sitt hantverk utan därför begärde att i sin bod få hålla ett litet varusortiment av förslagsvis tobakspipor, ättika, peppar o.d. Magistraten ålade honom att insända en specifikation på allt han hade att försälja i sin bod.

Men Christian Plüss ägnade sig också – tydligen med föga framgång – åt sillsaltning. Myndigheterna förde en hård politik för att få sillsaltarna att handtera sillen, så att resultatet icke blev en undermålig vara. Den 14.1.1670 anklagade *länsmannen Erik Carlsson* Christian Plüss för att illa hantera sin sill. Han hade ”sillen på tredje och fjärde dagen, sedan den fången var, saltat, fört henne till en i Sillreglementet förbjuden hamn att saltas, brukat till saltandet grått, förbränt salt men högst och förnämligast” (anklagades karduanmakaren) ”för det han sillen åter ur arresten fört haver”. Och till att bevisa detta sitt käromål uppvisade länsmannen Erik Carlsson en attest av Christian Plüss egen fiskare samt andra vittnen, att Christian Plüss sill hade fångats den 17 och 18 december men inte hade saltats förrän den 20 december. Länsmannen framdrog därefter guvenörens givna instruktion, som befallde honom att konfiskera all sill, som hade varit osaltad i 24 timmar. Med prov visade han, att det av Christian Plüss använda saltet var bränt och till saltandet odugligt.

Plüss visste inte av någon arrest, förrän han anlände med sina lejda hästar till Fiskebäck. På grund av legan för de förhyrda hästarna kunde han inte låta hästarna löpa tillbaka utan last utan förlitade sig på att han visste, att sillen var så väl iordninggjord (”tillpyntad”), att han inte kunde föreställa sig, att den kunde ha arresterats som vrak. Han visade prov på det grå saltet, som han köpt av *Henrik Eilking*, som inte kunde misstänkas för att leverera odugligt salt.

Den 6.3.1671 klagade Christian Plüss i rätten över att han hade lidit stor skada både till sjöss och av vådelden. Särskilt klagade han över *Sven Hansson Hisings* stora obarmhärtighet, när han så hårt ansatte honom.

I rätten berättades det den 9.2.1671, att Christian Plüss själv hade bekänt inför rätten, att han lät mala malt på sin väderkvarn på Lilla Otterhällan, som han hade fått lov att sätta upp för att mala sitt smack på för sitt karduanmakeri. Detta förbjöds honom med varning för att förgripa sig på kronans och stadens rättigheter.

Christian Plüss måste ursprungligen ha ägt ett flertal tomter men tvingades efter vådelden 1669 att försälja en del. Redan 1669 berättas, att en Christian Plüss gård hade försålts till *Anders Larsson Mörk*.

1671 meddelades det, att Christian Plüss hade försålt en tomt till *Hemming (Nilsson) Böcker* för 65 rdr. (Hemming pantsatte 1708 till Jöns Perssons barn en halv tomt på norra sidan Spannmåls-gatan mellan mästern Lorens Carduanmakare på östra sidan och sal Anders Masthuggares å östra sidan.) 10.4.1673 lagbjöd en *Anders Olsson* (bör vara Anders O., besökare på tulljakten, som 1681 stod bredvid Christian Plüss i bakugnsl.) första gången sin tomt, som han tillhandlat sig för 80 rd. 1674 meddelas, att *Herman Hopp* köpt Johan Pederssons gård och tomt ”nederst östan Lille Hamnen och Lille Bommen in till Christian Plüss tomt belägen”.

Rasmus Pedersson 1640: 2 mtl: på samma plats i längden som:

Lille Rasmus båtsman 1641 och kan därför vara densamme.

Arfwe Andersson snus 1642: 2 mtl

Anders Nilsson 1648, 1653: 2 mtl

Stiig Olofsson 1648–49 3 mtl

Lars Håkansson hos Stiig Olofsson 1648: 1 mtl

Johan Arendtsson R23 1645: 1 mtl

21.10.1675: Christian Plüss hade lånat pengar till sitt hus nybyggnad av *Hans Skuriant* i Kungälv. Den 26.3.1683 lagbjöd Hans Skuriant första gången avlidne Christian Plüss gård för skuld.

Jacob Danielsson,

som hade gift sig med Christian Plüss änka, yttrade sig angående uppbudet. Den 6.6.1683 begärde Jacob Danielsson värdering av tvenne tomter vid Lilla Bommen belägna nedanför Anders Masthuggares och Hemming Böcker, som han ville anslå till avbetalning av sin företrädare i äktenskapet Christian Plüss skuld.

Jöns Anderssons hustru Kerstin Andersdotter klagade 1678 över att Christian Plüss änkas skorsten hade rasat och då skadat henne. Vidare hade änkan låtit gräva brunnar under hennes tomt och skadat husen. *Skeppare Sven Biörnsson* och *handelsman Simon Simonsson* skulle ”rannsaka och skärskåda”.

Anna Christoffersdotters nye man Jacob Danielsson var son till *räntmästaren Daniel Nilsson* (se RR 14.9.1671) och var häradsskrivare i Sävedals härad. Familjerna var uppenbarligen gamla vänner. Albert Hunter och Anna Plüss var faddrar till Jacob Danielssons äldste son *Daniel* (född 1671 i Jacobs tidigare ä med Catharina Eriksdotter) och Christian Plüss själv till andre sonen *Erik*. Familjerna var också tidigare besläktade: Jacob Danielssone första svärmoder var (Christian Plüss svåger sal Erik Gustavssons änka) *Bengta Eriksdotter* (27.7.1674). En ny son Erik, född 20.10.1675, och död spä, blev tydligen orsaken till att Catharina Eriksdotter avled 25-årig den 28 nov. detta år. Sedan Jacob Danielsson hade gift sig med Anna Christoffersdotter sålde han sin gamla gård till *löjtnant Hans Röhling*.

För att kunna betala sina två söner *Erik* och *Daniel* deras fulla möderne begärde Jacob Danielsson inför pantsättning i banken värdering av tomten. För denna skuld hotades han 1705 med försäljning av hus och gård på auktion. Att *stadstjänaren Anders Andersson Bursle* den 16.4.1706 kunde lagbjuda en gård och tomt på Kvarnbergsgatan, vilken han köpt av häradsskrivare Jacob Danielsson för 130 d smt (”förutan den omkostnad och ombyggnad, som därpå sedermera använd är”) var kanske orsaken till att Jacob Danielssons (kvarvarande) gård 1707 var fullkomligt ograverad, vilket han meddelade, när han hotades av en förment pretention av *mönsterskrivaren Daniel Dijkman*. 1711 begärde Jacob Danielsson, ”fattig gammal man”, att hans testamente skulle intagas i stadens protokoll, sedan han i november 1710 hade mist sin hustru Annika Christoffersdotter. Hans son *Erik Pleutz* avled i Karlskrona 1712, Uppenbarligen hade också sonen Daniel avlidit före fadern, ty i bouppteckningen efter makarna 1713 nämnes hustruns broderson *Christoffer Andersson*, Jacob Danielssons systerdotter *Gertrud Jonsdotter* och halvbrodern *Nils Danielsson Törning*.

Den makarna ärftligen tillfallna men med stor skuld belastade gården vid Lilla Bommen mellan skepparen Gunne Larsson i söder och båtsmannen Matthis Wäderberg i väster hade sålts till kontrollören vid Lilla Tullen Mårten Gustavsson

Martin Gustavsson berättade i sin meritförteckning, att han i fem år tjänt överkommissarie Swart samt på guvernementets kansli suttit under övning en tid, vidare enligt Kungl. Amiralitetskollegii bifogade avskedspass tjänat som kompaniskrivare i tre års tid, vid Lilla Tullstaten som kontrollör i sex år, därefter i Göteborg som kvartermästare i två år. Han hade varit byggningskrivare i två år och alltså tjänt i nitton år.

1715 värderades hans tomt till 250, huset till 240 och lösegendomen till 20. Han var 1717 änkring eller ogift, ty upphandlingslängden nämner ingen hustru, endast *pigan Åsa Svensdotter* och inneboende *Matthis Wederbergs änka* och *fiskaren Anders Backe* med sin hustru *Kerstin Pärsson*. Men något år därefter Mårten Gustavsson han ha gift sig. Han lät den 10.6.1720 första gången uppbjuda sal *madame Ingeborg Eilking*s hus och gård vid Östra Hamnen emellan jungfru Karin Svensdotters hus och gård, som hans hustru Maria Wettrins förra svärmoder *Ingeborg Eilking* hade tillhandlat sig av madame Anna Mattsson för 800 d smt den 14.11.1717, En Martin Gustavssons hustru begr. D 24.9.1714, en annan (byggningskrivarens) 27.9.1718,

Hos stadskassören Mårten Gustafsson här i kv Göta kanal bodde 1725 *kämmären Edman*, som i hyra betalade 60 d smt.

I en restlängd daterad den 20.12. 1727 (EIIb:5) nämnes angående kassör Gustaf Mårtenssons gård.

”Sielf bebodt gården til Mikaeli tid 1725, då den blifwit afstådt till köpman Sechman, som gården d 16 föregående juni efter opwist Contract sig tillhandlat.”

Om Martin Gustafssons vidare öden kan berättas:

V. Hising den 25.10.1726: stadskassören i Göteborg Mårten Gustafsson hade på offentlig auktion inropat ett halft frälse Aröd i V. Hising i Back, som ägts av framlidne kyrkoherde Per Aurelius. Han visade svågerns och svägerskornas kvittens, att han betalt allt utom sin hustrus andel. Han visade också kopia av sal svärfaderns skaff- och skötebrev 1713 på halva Areröd. – Den Mårten Gustavssons hustru det här talas om är Christina Aurell, begr. D 9.7.1723 Vågmästare Martin Gustafssons hustru begravdes i tyska kyrkan 11.11 1743. (Ej i Christine begravningsbok enl Berg.)

I en supplik daterad den 2.4.1752 berättade M Gustafsson, att han hade tjänt som vägare vid stadens metallvåg emot den ringa lön, som 1695 års stat bestod och som efter den tidens arbete och belägenhet var lämpad. Han begärde – vilket redan hade gjorts 1714–100 d smt till sin skrivare, som nu var van vid arbetet och kunde både stämplat, sorter och ”wet av järnposterna”. Själv var Martin Gustafsson nu 70 år.

(EIIb:70): I april 1768 meddelades det, att vågmästare Mårten Gustafsson skulle vara sinnad att avstå sin tjänst som vågmästare (bar han 70 år 1752 borde han nu 1768 vara 86 år).

Köpmannen Jöns Sechman

lät första gången den 21.6.1725 uppbjuda stadskassören Herr Martin Gustafssons hus och gård vid Lilla bommen belägen i hörnet emellan skepparen Gunne Larssons hus och gård i söder och

borgaren Johan Bruns å västra sidan, vilken han sig för en summa av 1 000 d smt samt en diskretion av 150 d smt tillhandlat efter köpebrevets lydelse den 15.6.1725.

Köpmannen Jöns Seckmans hus och gård vid Lilla bommen uppbjöds den 4.9.1732 inför offentlig auktion till kreditorernas betalande. Den övertogs då av bryggaren Olof Larsson Österborgs änka (se nedan).

Västra delen av 10.17

När framlidne häradsskrivare Jacob Danielsson och dess hustru Annika Christoffersdotters gård 1713 såldes till kontrollören vid Lilla Tullen Mårten Gustavsson sades den i väster ha båtsmannen (senare skeppare) Matthis Joensson Wederbergs gård: detta berodde på att Jacob Danielsson 1702 till honom sålde bort en del av sin gård, uppenbarligaste den västligaste delen. Matthis Joensson Wederberg fick bördsbrev 13.2.1702 och avled 1714.

Matthis Joenssons änka Brita Falk svarade 1715 endast för ett tomtvärde 90 d smt och lösöre 30 d smt – husvärde redovisades inte.

Brita Falk gifte 1719 om sig med skraddaren Johan Bruhn. Sonen *Petter Wederberg* omtalas vid Tullarrendesocieteten i Stockholm (Berg II:3–4, 294). *Köpmannen Isac Band, Nils Wilhelmsson* och mästern *Hans Jürgen klädesvävare* värderade 2.10.1718 framlidne Matthis Wederbergs hus på Kvarnbergsgatan till 300 d smt (se 3.55).

1712:

Hos Jacob Danielsson redovisas 1712 utom *skepparen Johan Kåhlares änka* och *Matthis Jönsson Wäderberg?* enrollerad också

skomakaremästare Daniel Engelbretssons änka Ingeborg Olufsdotter

vars tomt i 1715 års skattningslängd värderas till 120, dess hus till lika mycket och lösegendom till 30 d smt. (se 10.22) Daniel Engelbretsson (begr. D 13.5.1712) var första gången gift Sigrid Nilsson (begr. D 12.12.1709) och efterlämnade enl bou 1712 hus och tomt på Kvarnbergsgatan (troligen detta), värt 260 d smt.

1717 har skomakareänkan ersatts av

Bengt Amundsson Skara (Schara)

med hustrun Ingiel Olsdotter. Om Bengt Amundsson finns många notiser. Det säges 1709 (EIIa:21 den 29 mars): *Lydert Mattisson Willman* är lejder för två år sedan av Bengt Amundsson Skara att tjäna uti dess ställe för stadsbåtsman, varav Lydert Willman njutit lega av Bengt Schara 8 d 16 öre smt.

Magistratens registratur 26.8.1715: Bengt Amundsson Fiskare hade tidigare varit stadsbåtsman. Han hade i sitt ställe lejt *Anders Eriksson Skara* men denne blev borta med *skeppet Marstrand*. Nu skulle Bengt Amundsson fiskare med stadens övriga båtsmän till huvudflottan i Karlskrona: han fick sedan bli fri, om han levde. EIIa:30 den 3.3.1718: Den 26.8.1715 hade Bengt Amundsson fått en försäkringsskrift av magistraten, varuti han frikallades helt och hållet vid hemkomsten. Bengt Skara kom välbehållen hem och omtalas här ännu 1745 som stadsfiskaren Bengt Skara.

Se 10.16 om de klagomål *styrman Collins hustru Maria* hade på Bengt Skara sommaren 1740.

1750–55 kallas detta skepparen Jonas Berendtssons ödetomt: den hade 1757 övergått till bryggaren Peter Fox och ödetomten delade historia med östra delen, sedan den före 1760 kommit samma ägo.

Borgaren Olof Larsson Österborg,

död 1739 (bou 16.9.1740) ägde enligt bou hus och tomt på Kvarnbergsgatan vid Lilla Bommen med inmurad brännvinspanna och Bryggpanna värderad 1 700 d smt. Nettobehållningen var 2506,4 d smt.

Hans änka Maria Andersdotter stod för gården och bryggeriet 1740–55 – det sista året tillsammans med bryggaren Petter Fox.

Dymling skriver om detta sid 31: Olof Larsson Österborg hade bryggeri i samma kvarter som det Wolfdauerska, som låg i hörnet Spannmålgatan – Östra Hamnen – detta låg i stället i Klädespressaregats hörn med samma hamn.

Sonen *Olof Österborg* började som bryggare i samma kvarter som modern Maria Österborg. Han hade efter *svärfadern slaktare Becker* övertagit ett hus på Torggatan och en angränsande ödetomt mot Kronhusgatan. Änka Anna Greta Österborg.

Dottern *Anna Österborg* gifte sig först med *handlanden Robert Hall* och gifte om sig med *Johan Reinhold Bauer*.

Denne kom att bli ägare av både den södra och den norra delen av 10.16 och av 10.17, varför man kan tala om de sammanslagna tomterna 10.16–17 (se 10.16).